

DOI: <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2022-62-08>
УДК 930.1:316.64]:[351.85+316.654]:94(477-21)™2014/2023”

Марина Курушина

кандидатка філологічних наук, доцентка
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Майдан Свободи, 4, 61022, Харків, Україна
Email: maryna.kurushyna@karazin.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4265-5078>

ОБРАЗИ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ У НАРАТИВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Вивчення наративів воєнного часу дає можливість простежити основні домінуючі образи в творенні образів українських міст. Наратив у цьому дослідженні — це оповідь як у словесній, так і у візуальній формі. Під час аналізу враховано час виникнення образу, специфіку його формування, конструювання і побутування. У статті вивчено образи українських міст в українських наративах, трансльованих і доступних у публічному просторі від часу повномасштабного російського вторгнення. Зазначено, що загроза існуванню міст, фізичне знищення об'єктів, зокрема і символічних, спричинює зміни у способі життя і навіть його руйнування. Це зумовлює посилення чи послаблення певних наявних образів, а також виникнення нових. Відзначено певні особливості досліджуваних образів, зокрема підкреслено персоніфікацію міст, що здатні в умовах війни протидіяти ворогу, чинити опір, виявляти власний характер. Образ міста збирається з низки значущих місць, які зберігають і які, зокрема, здатні відтворити індивідуальна й колективна пам'ять. У кожного міста це своєрідний набір місць, що особливо дорогі

Як цитувати: Курушина, М. Образи українських міст у наративах воєнного часу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*, вип. 62, 2022, с. 181-202. DOI: <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2022-62-08>.

How to cite: Kurushyna, M. Images of Ukrainian Cities in Wartime Narratives. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: History*, no. 62, 2022, pp. 181-202. DOI: <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2022-62-08>.

© Курушина М., 2022

й важливі для мешканців, міста, що дозволяють «зчитувати» місто як неперервну історію. Максимальним виявом спорідненості є отожднення мешканця з рідним містом — символічна нерозривність, взаємне «проростання». Героїчна боротьба українських міст із російським ворогом була би неможлива без збереження насамперед їхнього духовного ядра, підтвердженням чого є виникнення епітетів «незламний», «нескорений». Особливо гостро відчувається прикордонність деяких досліджуваних міст. Під час війни фронтир стає не плавильним тиглем культур, а межею між Своїми і Чужими. У наративах воєнного часу підкреслюється значення прикордонних міст як міст-форпостів українськості, міст-фортець. Через це українськість стає однією з домінант образів українських міст, передусім прикордонних. Вона стає значущою, життєво необхідною. Збереження відповідної домінанти в образі міст у наративах воєнного часу (особливо на рівні духовному) є важливим маркером протистояння міста, його життєвої енергії навіть в умовах війни.

Ключові слова: наратив воєнного часу, образ міста, українське місто.

Образи міст відбивають сформовані уявлення мешканців, влади, еліт (культурних, політичних та ін.) чи погляд(и) ззовні. Ці уявлення і бачення виникають під впливом багатьох чинників, а образи можуть бути як відносно сталі, так і змінні. У цій статті ми спробуємо відповісти на питання, якими постають окремі українські міста в наративах воєнного часу від моменту повномасштабного російського вторгнення.

Важливим бачиться визначити кілька загальних ключових моментів, на які варто зважати під час аналізу: як і коли виникає образ (образи) міста, чи конкурують/доповнюють/протиставлені/автономні ці образи, у яких наративах вони з'являються/конструюються/експлуатуються. Варто зауважити, що окремі образи формуються з огляду на географію (курортна Одеса, портове місто Миколаїв) або «спеціалізацію» міст як, наприклад, індустріальних центрів (зокрема Запоріжжя, Маріуполь, Миколаїв, Харків) тощо; у воєнний час значущу роль відіграє, безумовно, близькість до кордону (Бахмут, Буча, Гостомель, Охтирка, Суми, Харків, Чернігів та ін.).

У цьому дослідженні здійснено спробу вивчити українські наративи воєнного часу, трансльовані й доступні в публічному просторі (ЗМІ, дописи в соцмережах, поезії, рекламні тексти, мурали, графіті) та образи

окремих міст у них. Наративи розуміємо як оповіді, здійснені не лише і не обов'язково у словесній формі. Усвідомлюємо певну строкатість матеріалу, яка, однак, дає можливість зробити певні попередні висновки й накреслити перспективи детальнішого комплексного дослідження.

Загроза існуванню міст, зокрема руйнування не лише фізичних об'єктів, а й знакових, символічних призводить до зміни способу міського життя. Власне, саме урбаністичне життя як феномен стає загрозеним¹. Отже, специфіка наративу воєнного часу зумовлює особливості образів міст. З'являються нові чи більш актуальними стають уже наявні образи.

Місто все частіше називають живим організмом, що має власний характер. Місто як таке здатне чинити опір. З'являються серії зображень міст (різні за естетикою і глибиною осмислення, однак показовою є вже сама поява), зокрема відомі роботи Вікторії Наумової та Natasha le, у яких міста зображено як українських жінок («Khudozhnytsia oryhinal'no namaliuvala Zaporizhzhia j inshi mista Ukrainy»; Наумова 2022; Natasha 2022).

Іл. 1. Робота Вікторії Наумової (Instagram @naviali).

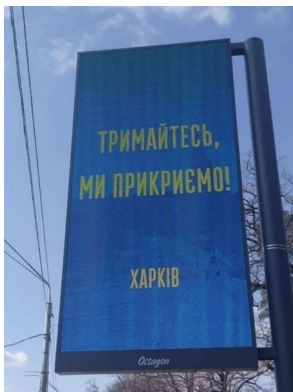
¹ Детальніше про форми урбіциду, зокрема про «культурний каннібалізм», а також безпосередньо про урбіцид у сучасній Україні див.: Mezentsev, K., and O. Mezentsev. «War And the City: Lessons From Urbicide in Ukraine». *Czasopismo Geograficzne*, vol. 93, no. 3, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Dec. 2022, pp. 495–521, <https://doi.org/10.12657/czageo-93-20>; також про насилля над містами: Михайлова, О. Урбіцид – стратегія російських окупантів в російсько-українській війні. *Національний інститут стратегічних досліджень*, 6 жовтня 2022, <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/urbitsyd-stratehiya-rosiyskykh-okupantiv-v-rosiysko-ukrayinskiy-viyni>. Дата перегляду: 10 жовтня 2022.

Іл. 2. Робота Natasha le (Instagram @natashale777).

У текстах ЗМІ, а також у публікаціях в соціальних мережах фігурують означення «незламний», «нескорений», «поранений», «пошрамований» щодо міст, які щодня зазнають ударів ворога. Цікаве спостереження: навіть у дописах, що напряду не пов'язані з війною, стоять хештеги з назвами міст і цими означеннями. Особа/компанія рекламує бізнес (умовно продає одяг, продукти, тобто здійснює звичні, нормальні, невоєнні практики), але при цьому маніфестує своє ставлення до міста, з яким її щось пов'язує. У такий спосіб образ, що виник у воєнному наративі, переходить у наративи воєнного часу, які за тематикою і проблематикою ширші та які, наважимося припустити, закріплюють цей образ.

Сприйняття міст як організмів, персоніфікацію образів спостерігаємо і в символічній акції підтримки — встановленні банерів з «голосами» українських міст («Тримайтеся, ми прикриємо! Харків», «Харків, дякую! Івано-Франківськ», «Харків, тримайся! Твоїх зустрічаємо. Львів» та ін.) (Smirnov 2022), і в умовному діалозі Сум і Старобільська на малюнку донецької художниці Маші Вишедської («Donets'ka khudozhnytsia Masha Vysheds'ka maliuie istorii ukrainsiv z okupovanykh mist»).

Пл. 3. Банер «Тримайтеся, ми прикриємо. Харків»
(Facebook Alexander Smirnov).

Пл. 4. Робота Маші Вишедської (Instagram @masha_risuet).

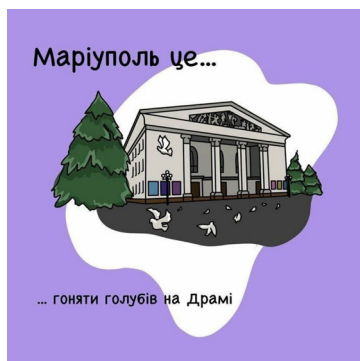
У поезіях воєнного часу міста також персоніфіковані. Їхньому вивченню, безумовно, варто присвятити окремі дослідження. Я сфокусуся лише на тому, що образи міст у цих наративах, попри розмаїття і безперечну унікальність авторського світобачення, суголосні. У Юлії Баткіліної: «У передмістях нині ідуть бої. // Місто не спить, місто скликає своїх, // тихою піснею, сурмами, матюками, // ви колись чули, як матюкався камінь?» («Ukrains'ka Poeziia Vijnj V Yapons'komu Literaturnomu Zhurnali»). У Наталки Маринчак: «місто

мружаться і пульсує і мерехтить // посміхається і веде тебе до воріт», «мої будинки й мої слобожанські хати // в цій війні оголюють свої хребти», «місто під шкірою зважено дихає» (Pereverzeva 2022). У пісні «Харків. Твоє місто промовляє до тебе.» на вірш Наталки Маринчак: «я знаю ти зможеш // зроби мене цілим // зціли мої рани // зціли моє тіло» («Kharkiv. Tvoie misto promovliaie do tebe»). У поезії Настки Федченко «місто падає в темряву, місто борсається у тьмі, місто скуповує свічки, місто найбільше дбає не про електрику, а про свободу, місто бігає в укриття чи стоїть у безкінечних заторах, прокладає ракети, збирає своїм на машини і дрони, місто знає: добро переможе зло» (Fedchenko 2022). Коля Кулініч: «Місто прокинеться — // Навколо міста війна. // Навколо війни спочивають інші міста. // Є шанс, що місто стоятиме. // Шанс є один зі ста» (Feschuk 2022 a).

Загалом воєнна стратегія винищення міст, руйнування символічних місць або перетворення частин міста на суцільні руїни має на меті стерти простір і розірвати зв'язок людини і міста, підкорити, переозначити (з цим також пов'язано намагання росіян помаркувати своїми знаками окуповані міста, нав'язати свою систему символів). Простір, що розпався, має автоматично стати втраченим, а міська ідентичність опинитися під загрозою. М. де Серто вказує на приголомшливий факт: «місце, де ми колись жили, — це наче присутність відсутності. Те, що являє себе, вказує на відсутнє, на те, чого вже немає». Він розмірковує над властивостями, якими наділені місця, називаючи їх фрагментарними історіями, «документами минулого, прихованими від Іншого», стиснутим часом, який можна розгорнути, але, як і історії, він зберігається в запасі, у зашифрованому вигляді; зрештою, це «умовні знаки, інкапсульовані в тілесному болю або в задоволенні» (Serto 2008). Невипадково в нарративах воєнного часу такими важливими стають *місця* в містах. Ці місця не дефрагментують образ міста, а, навпаки, наче збирають його.

Наведу кілька показових прикладів. Художниця Анна Кауч створила серію малюнків із місцями, особливо, на її думку, знаковими, цінними для маріупольців. «Вона зобразила Маріуполь таким, яким знала сама, бо хотіла перенести ці спогади на малюнки». Авторка зауважує: «Я хотіла

показати наскільки атмосферним було це місто, пригадати мешканцям, яким він залишиться для кожного з нас в пам'яті, та наскільки ми всі його дуже любили, любимо і будемо любити» («Mariupol' — tse ...» і «Meni shkoda...» — unikal'ni kolektsii maliunkiv vid khudozhnytsi z Mariupolia»).

Іл. 5, 6. Серія малюнків «Мариуполь — це...» (сайт міста Мариуполя).

У жовтні 2022 Анастасія Пономарева створила календар на 2023 р. із знаковими місцями Мариуполя. Він «містить прекрасні графічні зображення головних символів нашого рідного Мариуполя: Вежа, будинок Гампера, українська православна церква Петра Могили, готель Континенталь, мечеть Сулеймана і Роксолани, будинки зі шпилями, пірс, арка Міського саду, будівля драматичного театру, Азовсталь та тепле і лагідне Азовське море. Я свій примірник вже отримав і шалено з цього тішуся! Дуже сильно рекомендую всім, у кого, як у мене, в серці живе і болить Мариуполь. Нас багато таких, розкиданих по містах і містечках. Багаточисельна розпорошена по світах мариупольська діаспора. Весь прибуток від реалізації календаря спрямовується на добру справу, яка наближає нашу Перемогу. Тож долучайтесь. Воно того варте!» (Prysiazhniuk 2022).

Важливі місця для харківців зобразила Іліна. Серія листівок має назву «Ти знаєш, де зустрінемось». В одному з дописів інстаграма-акаунту мисткиня розмірковує: «Як відчуті Харків? Ділюсь тут своїми відчуттями. Та звісно список можна писати нескінченний. Проводила

опитувальник на днях і мені написали ще цікаві ідеї, то може згодом повернусь до цієї теми» (Litnie 2022). «Харків — це звук скейтбордистів на оперному», дідусь з музичною шкатулкою на Сумській, білочка в парку Горького, танці бабусь у ретро-парку, а також Кулиничі, Буфет і Градусник — зовсім не повний список того, що втілено в малюнках. Це акумульовані історії, які будь-що намагається втримати індивідуальна й колективна пам'ять мешканців. За кожним таким місцем приховано оповідь, і це справді нагадує капсулу емоцій, що дозволяє тримати ментальний зв'язок із місцем і містом.

Іл. 7, 8. Серія листівок «Ти знаєш, де зустрінемося»

(Instagram @litni.e).

У поезіях: «і в кожного з нас буде окрема війна // розхристана особиста // кожній людині потрібна була стіна // власна стіна // щоби вистояти // стіна універсу держпрому міськради // стіна що в уяві твоєї центр всесвіту // центр твого особистого каменепаду // місце сили //місце твого падіння // місце твого усвідомлення і терпіння // місце в якому народжувався і помирав // і врешті смерть поправ»; «у моєї ріки є кава і набережна // спустошені береги // моя ріка бачила не одну війну // але по війні каже приходь // обійму» (Наталка Маринчак); «що беруть в евакуацію жінки? // хустку із зображенням // морського узбережжя // і маяком (згадати про вкрадений дім)» (Ілона Червоткіна) (Feschuk 2022 c); «кожному буде по вірі — і ось наша віра: // міста в якому

жилося // світле багатоголося // спомини вплетені натуго в зрізані коси» (Єлизавета Жарікова) (Feschuk 2022 b).

Зв'язок із містом неперервний, ми глибоко вкорінені в місто, а місто вкорінене в кожного з нас. У поезіях Наталки Маринчак: «ти це все // і ця ріка і обидва її береги // і це місто теж»; «я Салтівки великі і чорні очі // я Олексіївки темні шербаті ритвини // я перехрестя Мироносицької і Свободи // я гір і пагірків цього міста звивини», «темними дорогами ледь помітними рейками // поїзд вивозить мене з найкращого міста // вивезти з мене місто неможливо // Харків це так наче він твоє тіло // чи ти його тіло // Харків це так ніби твоя ліва рука Баварія // права Немишля // ноги вказують на Основу // голова П'ятихатки» (Pereverzeva 2022). У вірші Настки Федченко кожна строфа починається формулою «Я — Охтирка. Я — Чернігів. Я — Харків. Я — Житомир. Я — Львів. Я — Тернопіль. Я — Маріуполь. Я — Київ. Я — Дніпро. Я — Одеса. Я — Миколаїв. Я — Енергодар. Я — Крути. Я — Херсон» і завершується «Я — Україна» (Fedchenko 2022). У «Триптиху про Харків» Лери Меренкової: «я цього міста відбиток пальця // свідок приречених світлофорів // ліній життя у кривій тротуарів // вуличний бог зі стінних пантеонів» (Kuzubov 2022).

Важливого значення в наративах воєнного часу набуває необхідність презентувати українські міста світу, зокрема в контексті чіткого відмежування від усього російського. Крім того, для усвідомлення масштабу й наслідків руйнувань окремих фото чи відео не буде достатньо. Навіть формат «було/стало» (зіставлення фото «до» і «після атак»), який відносно поширений (див., наприклад, ініціативу Українського інституту — цифровий проєкт «Листівки з України», Postcards from Ukraine), попри всю позірну наочність, не заглиблює в суть. Серія відео демонструє, як окремі значущі місця також здатні цементувати образ («Ukrainian Cities of Freedom»).

З образом «Харків-Залізобетон», що частотний у наративах воєнного часу (див. пісню гурту Папа Карло «Харків Залізобетон»; також у поезії Наталки Маринчак: «можеш не сумніватись // Харків //залізобетон»; мурал Харків-Залізобетон на будівлі Покотилівської дитячої бібліотеки; сторінка волонтерського проєкту «Харків Залізобетон», на якій можна за фіксований донат на ЗСУ отримати в подарунок речі з лого авторства

Патріка Кассанеллі; розмова про автентичність Харкова і його перспективи в матеріалі Марії Голубки «Харків: серце із Залізобетону»; проєкт «Ми з Харкова! Місто-Залізобетон» БФ «Харків з тобою» та ін.) і поєднує незламність, нескореність із символічно значущим місцем в одне ціле, суголосні образи п'ятого Харкова, українського Харкова 20-х (тут цілком прозорий зв'язок частин пересувної виставки «Харків-Залізобетон» і знакового будинку «Слово», що також зазнав руйнувань). Діна Чмуж, одна з кураторок виставки, зазначає: «Чи можемо ми бути впевнені, що знаємо інші міста, тим більше міста на сході країни? Чи не послуговуємося набором певних штампів, оперуємо уявленнями, часто хибними і нав'язаними. Виставка «Харків-Залізобетон» пропонує відкрити Харків, як яскравий культурний, інтелектуальний осередок, простежити кризу історію будинку «Слово», від створення і до сьогодення, в чому полягає внутрішня сила міста, його творча реактивність і питомо українська ідентичність» («Zakarpattsiw zaproshuiut' na vystavku "Kharkiv-Zalizobeton"»).

Намагання російських загарбників здійснити урбіцид (зруйнувати міський спосіб життя, розірвати мережі і фізичні, і символічні) стимулювало налагодження нових соціальних, логістичних і символічних зв'язків у межах міст і між містами. Мешканці, персоніфікуючи міста і місця, примножують смисли цих окремих місць, розширюючи розуміння використання тих чи тих просторів або окремих споруд і способи пам'ятання про них.

Варто зауважити, що навіть фізичне руйнування промислових об'єктів у короткому періоді не лише не нівелює окремі образи, а, навпаки, підкреслює їхню значущість, метафоризує їх. Символічним не тільки для Маріуполя, а й для всієї України став Азовсталь. Маріуполь у воєнному наративі ототожнений з незламністю, силою духу, витривалістю, міццю — а фактично з Азовсталлю. Це не просто промислове місто (адже в Маріуполі не один завод) і не лише форпост (а цей образ закріпився від початку збройної агресії РФ 2014 р. (див., наприклад, Vodnars'ka 2022), це — Азовсталь.

«Металургійний комбінат Азовсталь був старожилом української промисловості. Однак зараз він — повноцінний свідок та учасник

героїчного протистояння українців загарбникам РФ, символ незламності нашого волелюбного духу і віри в перемогу» («Azovstal' — kombinatfortetsia»). Саме так в українських наративах воєнного часу і фігурує цей образ. «І коли ти захочеш здатися, Бо все тріснуло, як кришталь... Згадай лиш одне: Азовсталь» (Kuz'menko 2022). Для підтримки ЗСУ було створено проєкт з продажу браслетів, виготовлених з «останньої довоєнної партії металу легендарного комбінату “Азовсталь” («Majzhe ves' naklad brasletiv “Azovstal'. Symvol nezlamnosti” prodano. Ykh zamovyly liudy z 45 krain»)). «Кожен браслет створений із 5 грамів сталі, виробленої на прокатному стані 3600 комбінату “Азовсталь”. Саме з такого сплаву у 1981 р. була виготовлена шахта для запуску космічного корабля, у 2012-му — новий саркофаг для ЧАЕС. У 2022 р. листопрокатний цех, у якому багато років працював стан 3 600, став одним із місць, де героїчно тримали оборону захисники й захисниці Маріуполя» («Symvol nezlamnosti: platforma United24 prezentovala braslety z metalu “Azovstali”, koshty vid prodazhu iakykh spriamuiut' na pidtrymku ZSU»).

У червні 2022 р. Український культурний фонд створив арт-портал «Мистецтво перемоги». Тільки там зафіксовано мурали, присвячені оборонцям Маріуполя, Азовсталі як символу незламності, у десяти містах України (Mystetstvo peremohy. Art-portal), однак таких робіт, безумовно, значно більше. На ілюстрації Олександра Грехова й на одному з київських муралів авторства Bosie, Phols, Humog текст, який вміщено на сайті підрозділу «Азов»: «Вистоїть Маріуполь — Вистоїть Україна» («Vystoit' Mariupol' — Vystoit' Ukraina / Mariupol Stands — Ukraine Will Stand»). Невипадково про київський Володимирський міст також пишуть, що він витримав удар, бо «з Азовсталі» («“Mist z Azovstali”. Sklianyj pishokhidnyj mist u Kyievi vytrymav raketnu ataku okupantiv»).

Одна з версій походження назви Маріуполь — місто Марії (Demidko 2022) — стала провідною для творення образу, поширеного в наративах воєнного часу. Це й однойменна композиція гурту «Океан Ельзи», і вірші, картини, фото, спогади, опубліковані в соціальних мережах (Zhylina 2022). В образі міста Марії поєдналися незламність, стійкість і Божий захист. Порівн. також у поезії: «а місто Марії не спить // воно б'ється вночі і зрання // воно кров'ю залите тепер // згоріли всі мрії

і сподівання // місто Марії не спить // там ракети і кулі, зруйновані храми // мені знову б почути тебе, мамо // мені б знову гуляти драмом» (Juliet 2022).

Лл. 9. Анастасія Пономарева. «Моє місто Марії...».

В роботі використано фото Evgeny Sosnovsky

(Facebook Anastasiya Ponomareva).

Прикордонність міст у воєнних наративах відчувається особливо гостро: це форпости (наприклад, східний форпост Харків, південний — Миколаїв, північні — Охтирка, Суми, Чернігів, Гостомель, Буча), це міста-фортеці («Fortetsia Kharkiv: reportazh z pozytsij syl na okolytsiakh міста»; Tsvietkova 2022). «Прикордонний» дорівнює «прифронтовий», «фронтовий». Образ міста-фронтира натомість певною мірою починає трансформуватися з «плавильного тигля культур» у простір, що маркує межу між світом Своїм і Ворожим. Е. Погосян у статті, присвяченій семіотиці завойованого міста, розмірковує про те, що прикордонні міста стають резервами для імперій, бажаними завоюваннями і що підкорення такого міста завжди забезпечує розростання імперії (Pogosyan 2022). Опір прикордонного міста в такому контексті робить його статус форпосту й фортеці особливо важливим.

Так само виразно (життєво) значущою стає українськість міст, особливо прикордонних. Ідеться про віднайдення або чіткішу кристалізацію ідентичності — національної, культурної, політичної.

Українському місту в реаліях війни важливо лишатися передусім *українським*. Це повторне маркування простору відчутне і в наративах, де бачимо формулу «Назва міста — це Україна». Суголосно цьому символічне наскрізне в дописах Сергія Жадана: «Над містом майорять наші прапори», рух опору «Жовта стрічка» в Херсоні.

Іл. 10. Постер «Херсон — це Україна» (Instagram @posterbureau).

Від часу повномасштабного російського вторгнення в офіційному наративі виникло позначення «місто-герой». Образ вийшов поза межі офіційного наративу й часто трапляється у приватних публікаціях у соцмережах, у яких ідеться про міста, що опинилися під щоденним вогнем ворога (Herokharkiv 2022) (тільки в мережі Інстаграм на грудень 2022 р. було, наприклад, 1 010 дописів, помаркованих #харківмістогерой, 266 дописів #чернігівмістогерой, 127 дописів #чернігівмістогерой), у постерах, у поезіях («місто-герой Харків // щоденні темні новини // щонощні втрати» (Pereverzeva 2022)), у жовтні в Харкові з'явився мурал, присвячений відважним працівникам комунальних служб міста (Novos'olova 2022).

Іл. 11. Мурал «Харків – Місто Герой», жовтень 2022 р.

Художниця — Анастасія Худякова.

(сайт Харківської державної академії дизайну і мистецтв).

Здійснений аналіз дозволяє зробити певні узагальнення і накреслити перспективи подальших досліджень.

В українських наративах воєнного часу можна побачити кілька виразних тенденцій щодо образів міст. Персоніфікація, оживлення міста, яке має власний характер, свій спосіб протистояти ворогу. Міста — це живі організми, що чинять опір.

У наративах підкреслено нерозривний ментальний зв'язок мешканців і міст, а як його максимальний вияв — ототожнення себе з містом, «вростання» в місто й навпаки. Це дозволяє наче збирати наново образ рідного міста з окремих, особливо значущих місць, що їх зберігає індивідуальна й колективна пам'ять.

Нескореність, незламність — провідні характеристики прифронтових і фронтових міст. Їхня прикордонність зумовлює якщо не повну нівеляцію інших довоєнних образів, то принаймні тимчасову неактуальність. В умовах війни виразніше кристалізується українськість міст як принципова риса образу, як маркер протистояння загарбанню

(причому не лише фізичному, а насамперед духовному). Нові статуси міст, що найбільше потерпають від російської агресії, спричиняють і створення нових образів міст-героїв.

Перспективним бачиться вивчення більшої кількості наративів, зокрема й тих, що виникають не лише всередині України, а й зовні, а також зіставлення довоєнних образів міст із тими, що виникли від 2014 й від 2022 рр.

Список джерел та літератури / List of sources and literature

«Azovstal' — kombinat-fortetsia». *Metinvest media*, <https://metinvest.media/ua/page/azovstal-kombnat-fortetsya>. Дата перегляду: 26 грудня 2022. (In Ukrainian)

«Азовсталь — комбінат-фортеця». *Metinvest media*, <https://metinvest.media/ua/page/azovstal--kombnat-fortetsya>. Дата перегляду: 26 грудня 2022.

Bodnars'ka, N. «Okupovane misto Marii: u Mariupoli z odniiei storony svizhi mohyly, a z inshoi — prodaiut' skumbriiu». *Rajon. Istorii*, 6 chervnia 2022, <https://history.rayon.in.ua/topics/519688-okupovane-misto-marii-u-mariupoli-z-odniei-storoni-svizhi-mogili-a-z-inshoi-prodayut-skumbriyu>. Дата перегляду: 26 грудня 2022. (In Ukrainian)

Боднарська, Н. «Окуповане місто Марії: у Маріуполі з однієї сторони свіжі могили, а з іншої — продають скумбрію». *Район. Історія*, 6 червня 2022, <https://history.rayon.in.ua/topics/519688-okupovane-misto-marii-u-mariupoli-z-odniei-storoni-svizhi-mogili-a-z-inshoi-prodayut-skumbriyu>. Дата перегляду: 26 грудня 2022.

Demidko, O. «Do 240-richchia Mariupolia: Lehendy mista. Chastyna II». *mrpl-city*, 19 veresnia 2022, <https://mrpl.city/blogs/view/do-240-richchya-mariupolya-legendi-mista-chastina-ii>. Дата перегляду: 10 zhovtnia 2022. (In Ukrainian)

Демідко, О. «До 240-річчя Маріуполя: Легенди міста. Частина II». *mrpl-city*, 19 вересня 2022, <https://mrpl.city/blogs/view/do-240-richchya-mariupolya-legendi-mista-chastina-ii>. Дата перегляду: 10 жовтня 2022.

«Donets'ka khudozhnytsia Masha Vysheds'ka maliuie istorii ukraintsiv z okupovanykh mist», Pidhotuvala interv'iu Kseniia Yanko. *HO «Molodizhna orhanizatsiia. «STAN»*, 28 kvitnia 2022, <https://stan.org.ua/project/donetska-hudozhnytsya-masha-vyshedska-malyuie-istoriyi-ukrayintsiv-z-okupovanyh-mist/>. Дата перегляду: 10 zhovtnia 2022. (In Ukrainian)

«Донецька художниця Маша Вишедська малює історії українців з окупованих міст», Підготувала інтерв'ю Ксенія Янко. *ГО «Молодіжна організація. «СТАН»*, 28 квітня 2022, <https://stan.org.ua/project/donetska-hudozhnytsya-masha-vyshedska-malyuie-istoriyi-ukrayintsiv-z-okupovanyh-mist/>. Дата перегляду: 10 жовтня 2022.

Fedchenko, N. Poeziia. *Facebook*, 05 bereznia 2022, <https://www.facebook.com/nastka.ukrainka/posts/4955293994530877>. Data perehliadu: 26 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

Fedchenko, N. Поезія. *Facebook*, 05 березня 2022, <https://www.facebook.com/nastka.ukrainka/posts/4955293994530877>. Дата перегляду: 26 грудня 2022.

Feschuk, V. (a). «Mij boh formuie vsiu nich batal'jony: nova poeziia pro vijnu». *Chytomo*. 01 bereznia 2022, <https://chytomo.com/mij-boh-formuie-vsiu-nich-bataljony-nova-poeziia-pro-vijnu/>. Data perehliadu: 15 zhovtnia 2022. (In Ukrainian)

Фещук, В. (а). «Мій бог формує всю ніч батальйони: нова поезія про війну». *Читомо*. 01 березня 2022, <https://chytomo.com/mij-boh-formuie-vsiu-nich-bataljony-nova-poeziia-pro-vijnu/>. Дата перегляду: 15 жовтня 2022.

Feschuk, V. (b). «Тим, кому соромно vrantsi lyshatys' zhyvymy, — neba otsia polovyna: 15 novykh virshiv pro vijnu». *Chytomo*, 23 bereznia 2022, <https://chytomo.com/tym-komu-soromno-vrantsi-lyshatys-zhyvymy-neba-otsia-polovyna-15-novykh-virshiv-pro-vijnu/>. Data perehliadu: 10 zhovtnia 2022. (In Ukrainian)

Фещук, В. «Тим, кому соромно вранці лишатись живими, — неба оця половина: 15 нових віршів про війну». *Читомо*, 23 березня 2022, <https://chytomo.com/tym-komu-soromno-vrantsi-lyshatys-zhyvymy-neba-otsia-polovyna-15-novykh-virshiv-pro-vijnu/>. Дата перегляду: 10 жовтня 2022.

Feschuk, Viktoriia (c). «Trymaty svoikh v objimakh dumok: 16 novykh virshiv pro vijnu». *Chytomo*, 30 bereznia 2022, <https://chytomo.com/trymaty-svoikh-v-obijmakh-dumok-16-novykh-virshiv-pro-vijnu/>. Data perehliadu: 10 zhovtnia 2022. (In Ukrainian)

Фещук, Вікторія (с). «Тримати своїх в обіймах думок: 16 нових віршів про війну». *Читомо*, 30 березня 2022, <https://chytomo.com/trymaty-svoikh-v-obijmakh-dumok-16-novykh-virshiv-pro-vijnu/>. Дата перегляду: 10 жовтня 2022.

«Fortetsia Kharkiv: reportazh z pozytsij syl na okolysyakh mista». *Ukrains'kyj pivden'. Informatsijne vydannia*, 1 travnia 2022, <https://pivdenukraine.com.ua/2022/05/01/fortetsya-kharkiv-reportazh-z-pozicij-sil-na-okolicyah-mista/>. Data perehliadu: 10 zhovtnia 2022. (In Ukrainian)

«Фортеця Харків: репортаж з позицій сил на околицях міста». *Український південь. Інформаційне видання*, 1 травня 2022, <https://pivdenukraine.com.ua/2022/05/01/fortetsya-kharkiv-reportazh-z-pozicij-sil-na-okolicyah-mista/>. Дата перегляду: 10 жовтня 2022.

Herokharkiv. *Instagram*, <https://www.instagram.com/herokharkiv/>. Data perehliadu: 10 zhovtnia 2022. (In Ukrainian)

Herokharkiv. *Instagram*, <https://www.instagram.com/herokharkiv/>. Дата перегляду: 10 жовтня 2022.

Holubka, M. «Kharkiv: sertse iz zalizobetonu». *Pragmatika*, 21 hrudnia 2022, https://pragmatika.media/kharkiv-sertse-iz-zalizobetonu/?fbclid=IwAR1AlogUalGFU1vFIBG3yu-_hpkRff_z3s-3KoG6eUMdVuueXzdCsXtK_HM. Data perehliadu: 27 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

Голубка, Марія. «Харків: серце із залізобетону». *Pragmatika*, 21 грудня 2022, https://pragmatika.media/kharkiv-sertse-iz-zalizobetonu/?fbclid=IwAR1AlogUalGFU1vFIBG3yu-_hpkRff_z3s-3KoG6eUMdVuueXzdCsXtK_HM. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

Juliet [@Julietsmadness]. *Instagram*, https://www.instagram.com/p/CgAJm_FK7Kj/. Дата перегляду: 10 зовтня 2022. (In Ukrainian)

Juliet [@Julietsmadness]. *Instagram*, https://www.instagram.com/p/CgAJm_FK7Kj/. Дата перегляду: 10 жовтня 2022.

«Kharkiv. Tvoje misto promovliaie do tebe». *Youtube*, zavantazhen: Masterskaia Odnazhdy Byvaet, 12 lipnia 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=PFxImB8rlss>. Дата перегляду: 27 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

«Харків. Твоє місто промовляє до тебе». *Youtube*, завантажено: Мастерская Однажды Бывает, 12 липня 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=PFxImB8rlss>. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

«Khudozhnytsia oryhinal'no namaliuvala Zaporizhzhia j inshi mista Ukrainy». *SkyNewsZP*, 14 lipnia 2022, <https://sky.zp.ua/hudozhniczya-originalno-namalyuvala-zaporizhzhya-j-inshi-mista-ukra%D1%97ni/>. Дата перегляду: 10 зовтня 2022. (In Ukrainian)

«Художниця оригінально намалювала Запоріжжя й інші міста України». *SkyNewsZP*, 14 липня 2022, <https://sky.zp.ua/hudozhniczya-originalno-namalyuvala-zaporizhzhya-j-inshi-mista-ukra%D1%97ni/>. Дата перегляду: 10 жовтня 2022.

Kuz'menko, Ya. [@kuzmenko_yanochka], AZOVSTAL'. *Instagram*, 8 travnia 2022, <https://www.instagram.com/p/CdTbwadtbnq/>. Дата перегляду: 10 зовтня 2022. (In Ukrainian)

Кузьменко, Я. [@kuzmenko_yanochka], АЗОВСТАЛЬ. *Instagram*, 8 травня 2022, <https://www.instagram.com/p/CdTbwadtbnq/>. Дата перегляду: 10 жовтня 2022.

Kuzubov, D. «Stalasia poeziiia. Liera Merenkova», *LYUK*, 04 zhovtnia 2022, <https://lyuk.media/people/lera-merenkova/>. Дата перегляду: 27 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

Кузубов, Д. «Сталася поезія. Лера Меренкова», *ЛЮК*, 04 жовтня 2022, <https://lyuk.media/people/lera-merenkova/>. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

Litnie [@litni.e.]. *Instagram*, <https://www.instagram.com/litni.e/>. Дата перегляду: 27 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

Litnie [@litni.e.]. *Instagram*, <https://www.instagram.com/litni.e/>. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

«Majzhe ves' naklad brasletiv «Azovstal'. Symvol nezlamnosti» prodano. Ykh zamovyly liudy z 45 krain». *LB.ua*, https://lb.ua/society/2022/12/03/537936_mayzhe_naklad_brasletiv.html. Дата перегляду: 27 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

«Майже весь наклад браслетів «Азовсталь. Символ незламності» продано. Їх замовили люди з 45 країн». *LB.ua*, https://lb.ua/society/2022/12/03/537936_mayzhe_naklad_brasletiv.html. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

«Mariupol' — tse ...» i «Meni shkoda...» — unikal'ni kolektsii maliunkiv vid khudozhnytsi z Mariupolia». *0629 com.ua. Sajt horoda Maryupolia*, 10 serpnia 2022, <https://www.0629.com.ua/news/3442579/mariupol-ce-i-meni-skoda-unikalni-kolekcii-malunkiv-vid-hudoznici-z-mariupola>. Дата перегляду: 27 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

«Маріуполь — це ...» і «Мені шкода...» — унікальні колекції малюнків від художниці з Маріуполя. *0629.com.ua. Сайт города Мариуполя*, 10 серпня 2022, <https://www.0629.com.ua/news/3442579/mariupol-се-i-meni-skoda-unikalni-kolekci-i-malunkiv-vid-hudozhnici-z-mariupola>. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

Media-Tsentr Universytetu. «Ukrains'ka Poeziia Vijnj V Yapons'komu Literaturnomu Zhurnali». *Novyny Zhytomyr's'koi Politekhnyky*, 21 hrudnia 2022, news.ztu.edu.ua/2022/12/ukrayinska-poeziya-vijnj-v-yaponskomu-literaturnomu-zhurnali. Дата перегляду: 27 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

Медіа-Центр Університету. «Українська Поезія Війни В Японському Літературному Журналі». *Новини Житомирської Політехніки*, 21 грудня 2022, news.ztu.edu.ua/2022/12/ukrayinska-poeziya-vijnj-v-yaponskomu-literaturnomu-zhurnali. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

Mezentsev, K., and O. Mezentsev. «War And the City: Lessons From Urbicide in Ukraine». *Czasopismo Geograficzne*, vol. 93, no. 3, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Dec. 2022, pp. 495-521. DOI: <https://doi.org/10.12657/czageo-93-20>.

«Mist z Azovstali». Sklianyj pishokhidnyj mist u Kyievi vytrymav raketnu ataku okupantiv». *informator.ua*, 10 zhovtnia 2022, <https://informator.ua/uk/mist-z-azovstali-sklianyj-pishohidnyj-mist-u-kyievi-vitrimav-raketnu-ataku-okupantiv>. Дата перегляду: 27 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

«Міст з Азовсталі». Скляний пішохідний міст у Києві витримав ракетну атаку окупантів». *informator.ua*, 10 жовтня 2022, <https://informator.ua/uk/mist-z-azovstali-sklianyj-pishohidnyj-mist-u-kyievi-vitrimav-raketnu-ataku-okupantiv>. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

Misto-heroj Kharkiv — novyj mural Anastasii Khudiakovoi. *Sajt Kharkivs'koi derzhavnoi akademii dizajnu i mystetstv*, 25 zhovtnia 2022, <https://ksada.org/nov-25-10-22-1.html>. Дата перегляду: 26 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

Місто-герой Харків — новий мурал Анастасії Худякової. *Сайт Харківської державної академії дизайну і мистецтв*, 25 жовтня 2022, <https://ksada.org/nov-25-10-22-1.html>. Дата перегляду: 26 грудня 2022.

Mykhajlova, O. Urbitsyd — stratehiia rosijs'kykh okupantiv v rosijs'ko-ukrains'kij vijnj. *Natsional'nyj instytut stratehichnykh doslidzen'*, 6 zhovtnia 2022, <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/urbitsyd-stratehiya-rosiyskykh-okupantiv-v-rosiysko-ukrayinskiy-viyni>. Дата перегляду: 10 zhovtnia 2022. (In Ukrainian)

Михайлова, О. Урбіцид — стратегія російських окупантів в російсько-українській війні. *Національний інститут стратегічних досліджень*, 6 жовтня 2022, <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/urbitsyd-stratehiya-rosiyskykh-okupantiv-v-rosiysko-ukrayinskiy-viyni>. Дата перегляду: 10 жовтня 2022.

Mystetstvo peremohy. *Art-portal*, <https://milart.ucf.in.ua/>. Дата перегляду: 27 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

Мистецтво перемоги. *Art-портал*, <https://milart.ucf.in.ua/>. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

Natasha Ie [@natashale777]. *Instagram*, <https://www.instagram.com/natashale777/>. Дата перегляду: 27 грудня 2022. (In Ukrainian)

Natasha Ie [@natashale777]. *Instagram*, <https://www.instagram.com/natashale777/>. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

Naumova, V. [@naviali]. *Instagram*, <https://www.instagram.com/naviali/>. Дата перегляду: 27 грудня 2022. (In Ukrainian)

Naumova, V. [@naviali]. *Instagram*, <https://www.instagram.com/naviali/>. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

Novos'olova, H. «Kharkiv'ianka stvorila mural na budynku, iakyj namahalyisia znyschyty rosiiany». *Dumka*, 25 zhovtnia 2022, <https://dumka.media/ukr/kultura/1666709744-harkiv-yanka-stvorila-mural-na-budinku-yakiy-namagalisyia-znishchiti-rosiyani>. Дата перегляду: 27 грудня 2022. (In Ukrainian)

Новосьолова, Г. «Харків'янка створила мурал на будинку, який намагалися знищити росіяни». *Думка*, 25 жовтня 2022, <https://dumka.media/ukr/kultura/1666709744-harkiv-yanka-stvorila-mural-na-budinku-yakiy-namagalisyia-znishchiti-rosiyani>. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

Pakhnina, N. Mural Kharkiv-Zalizobeton na budivli Pokotylyivs'koi dytyachoi biblioteky. *Facebook*, 23 zhovtnia 2022, https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02iJZTKiEgZpeYzCEw8bWkX9xQRoY1GG4JzGbb2AGDKTGoW2Ry3oS3YpY8eQMLpg7pl&id=100015372435779. Дата перегляду: 27 грудня 2022. (In Ukrainian)

Пахніна, Н. Мурал Харків-Залізобетон на будівлі Покотилівської дитячої бібліотеки. *Facebook*, 23 жовтня 2022, https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02iJZTKiEgZpeYzCEw8bWkX9xQRoY1GG4JzGbb2AGDKTGoW2Ry3oS3YpY8eQMLpg7pl&id=100015372435779. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

PAPA KARLO. Ofitsijna storinka, pisnia «Kharkiv Zalizobeton». *Facebook*, 8 hrudnia 2022, <https://fb.watch/hNRpOjotIR/>. Дата перегляду: 27 грудня 2022. (In Ukrainian)

ПАПА КАРЛО. Офіційна сторінка, пісня «Харків Залізобетон». *Facebook*, 8 грудня 2022, <https://fb.watch/hNRpOjotIR/>. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

Pereverzeva, K. «Stalasia poeziiia. Nataalka Marynchak». *LYUK*, 24 lystopada 2022, <https://lyuk.media/people/nataalka-marinchak/>. Дата перегляду: 27 грудня 2022. (In Ukrainian)

Переверзева, К. «Сталася поезія. Наталка Маринчак». *ЛЮК*, 24 листопада 2022, <https://lyuk.media/people/nataalka-marinchak/>. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

Pogosyan, E. «Semiotika zavoevannogo goroda: Revel' v 1710-1725 gg. Semiotika goroda». *Materialy Tret'ix Lotmanovskix chtenij v Tallinnskom universitete*. Tallin, 2014, s. 56-81. (In Russian)

Погосян, Е. «Семиотика завоеванного города: Ревель в 1710-1725 гг. Семиотика города». *Материалы Третьих Лотмановских чтений в Таллинском университете*. Таллин, 2014, с. 56-81.

Postcards from Ukraine. *Ukrainian Institute*, <https://ui.org.ua/en/postcards-from-ukraine/>. Accessed: 28 Dec. 2022.

Prysiazhniuk, O. *Facebook*, 13 lystopada 2022, <https://www.facebook.com/oupris>. Data perehliadu: 27 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

Присяжнюк, О. *Facebook*, 13 листопада 2022, <https://www.facebook.com/oupris>. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

Serto, M. de. «Po gorodu peshkom». *Sociologicheskoe obozrenie*, t. 7, no 2, 2008, s. 24–38. (In Russian)

Серто, М. де. «По городу пешком». *Социологическое обозрение*, т. 7, no 2, 2008, с. 24–38.

Smirnov, A. *Facebook*, 19 bereznia 2022, <https://www.facebook.com/alexander.smirnov.5/posts/4932234393479976>. Data perehliadu: 27 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

Smirnov, A. *Facebook*, 19 березня 2022, <https://www.facebook.com/alexander.smirnov.5/posts/4932234393479976>. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

Storinka volonters'koho proiektu «Kharkiv Zalizobeton». *Facebook*, <https://www.facebook.com/profile.php?id=100084609219708>. Data perehliadu: 27 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

Сторінка волонтерського проєкту «Харків Залізобетон». *Facebook*, <https://www.facebook.com/profile.php?id=100084609219708>. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

«Symvol nezlamnosti: platforma United24 prezentovala braslety z metalu «Azovstali», koshty vid prodazhu iakykh spriamuiut' na pidtrymku ZSU». *Prezydent Ukrainy. Ofitsijne internet-predstavnytstvo*, <https://www.president.gov.ua/news/simvol-nezlamnosti-platforma-united24-prezentovala-brasleti-78317>. Data perehliadu: 27 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

«Символ незламності: платформа United24 презентувала браслети з металу «Азовсталі», кошти від продажу яких спрямують на підтримку ЗСУ». *Президент України. Офіційне інтернет-представництво*, <https://www.president.gov.ua/news/simvol-nezlamnosti-platforma-united24-prezentovala-brasleti-78317>. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

Tsvietkova, S. «Misto-fortetsia: iak narodysya lohotyp «Kharkiv — zalizobeton». *MediaPort*, 23 serpen' 2022, <https://www.mediaport.ua/misto-fortetsya-yak-narodivsya-logotip-harkiv-zalizobeton>. Data perehliadu: 10 zhovtnia 2022. (In Ukrainian)

Цветкова, С. «Місто-фортеця: як народився логотип «Харків — залізобетон». *MediaPort*, 23 серпень 2022, <https://www.mediaport.ua/misto-fortetsya-yak-narodivsya-logotip-harkiv-zalizobeton>. Дата перегляду: 10 жовтня 2022.

«Ukrainian Cities of Freedom». *Youtube*, download: @ukraine_ua, https://www.youtube.com/@ukraine_ua/videos. Accessed: 28 Dec. 2022.

«Vystoit' Mariupol' — Vystoit' Ukraina / Mariupol Stands — Ukraine Will Stand». *Sajt pidrozdlu «Azov»*, <https://azov.org.ua/vystoyit-mariupol-vystoyit-ukrayina/>. Data perehliadu: 27 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

«Вистоїть Маріуполь — Вистоїть Україна / Mariupol Stands — Ukraine Will Stand». *Сайт підрозділу «Азов»*, <https://azov.org.ua/vystoyit-mariupol-vystoyit-ukrayina/>. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

«Zakarpattiv zaproshuiut' na vystavku «Kharkiv-Zalizobeton». *Mukachevo.net*, 25 zhovtnia 2022, <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/4328178>. Data perehliadu: 27 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

«Закарпатців запрошують на виставку «Харків-Залізобетон». *Mukachevo.net*, 25 жовтня 2022, <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/4328178>. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

Zhylyna, M. [@fem.fiction]. *Instagram*, 10 travnia 2022, https://www.instagram.com/p/CdYf_LZrm7m/. Data perehliadu: 27 hrudnia 2022. (In Ukrainian)

Жиліна, М. [@fem.fiction]. *Instagram*, 10 травня 2022, https://www.instagram.com/p/CdYf_LZrm7m/. Дата перегляду: 27 грудня 2022.

Maryna Kurushyna

Candidate of Philology, Associate Professor

V. N. Karazin Kharkiv National University

4 Svobody Sq., 61022, Kharkiv, Ukraine

Email: maryna.kurushyna@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4265-5078>

IMAGES OF UKRAINIAN CITIES IN WARTIME NARRATIVES

The study of wartime narratives throws light on the principal factors in the creation of images of Ukrainian cities. For the purposes of this work, a narrative is a story in both verbal and visual form. The analysis takes into account the time of appearance of an image and the specifics of its formation, construction, and functioning. The article examines the images of Ukrainian cities in Ukrainian narratives broadcast and available in the public space since the start of the full-scale Russian invasion. A threat to a city's existence and the physical destruction of objects and landmarks, including symbolic ones, causes changes in the way of life and even its dismantling. This leads to the strengthening or weakening of some existing images, as well as to the emergence of new ones. The author particularly notes certain features of the images under study, such as the personification of cities, which are portrayed as combating the enemy, resisting, and revealing their character. A city's image is assembled from a number of significant sites that are preserved and can be reproduced by individual and collective memory. Each city has a unique set of locations that are especially dear and important to the residents – sites that allow us to “read” the city as continuous history. The highest form of affinity with one's city is a resident's identification with it — symbolic

inseparability, "growing into" each other. The heroic struggle of Ukrainian cities against the Russian aggressor would be impossible without preserving, first and foremost, their spiritual core, which is confirmed by the appearance of such epithets as "unbreakable" or "unconquered." The borderland status of some of the studied cities is especially keenly felt. During the war, the frontier becomes not a melting pot of cultures, but a boundary between Us and Them. The wartime narratives emphasize the importance of borderland cities as outposts of Ukrainianness, fortress towns. Because of this, Ukrainianness becomes one of the dominant features of the images of Ukrainian cities, especially those close to the border. It becomes significant, vitally necessary. The preservation of this dominant factor in city images in wartime narratives (especially on the spiritual level) is an important marker of a city's will to resist, its vital energy even in war.

Keywords: wartime narrative, image of the city, Ukrainian city.

Текст надійшов до редакції 25.10.2022.

The text was received by the editors 25.10.2022.

Текст затверджено до друку 25.11.2022.

The text is recommended for printing 25.11.2022.